

УДК811.161.2

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ

Б.Б. Сиванич

У статті розглянуто специфіку активних методів навчання, їхню роль і практичне застосування в процесі вивчення граматики української мови як іноземної на початковому рівні. Проаналізовано основні проблеми, з якими стикаються учні при вивченні граматики, та запропоновані практичні варіанти їх розв'язання. Обґрунтовується також необхідність та важливість використання активних методів у формуванні навчальної компетентності студентів.

Ключові слова: активні методи навчання, українська мова як іноземна, метод обговорення, навчальні ігри, метод відтворення практичних ситуацій, мозкові штурми.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГРАММАТИКИ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО НА НАЧАЛЬНОМ УРОВНЕ

Б.Б. Сиванич

В статье рассмотрена специфика активных методов обучения, их роль и практическое применение в процес изучения грамматики украинского языка как иностранного на начальном уровне. Проанализированы основные проблемы, с которыми сталкиваются учащиеся при изучении грамматики и предложены практические варианты их решения.

Обосновывается также необходимость и важность использования активных методов в формировании учебной компетентности студентов.

Ключевые слова: активные методы обучения, украинский язык как иностранный, метод обсуждения, обучающие игры, метод воспроизведения практических ситуаций, мозговые штурмы.

USING OF ACTIVE METHODS IN TEACHING GRAMMER OF UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE AT THE ELEMENTARY LEVEL

B. Syvanytch

The article deals with the specific of active teaching methods, their role and practical application in the study of grammar of Ukrainian as a foreign language at the elementary level. The review of related literature concerning the subject of the research underlines the importance of motivation factor in language teaching activities. The basic problems faced by the students in the study of grammar have been analyzed and the practical options for their solving have been suggested. It has been pointed out that traditional methodology of teaching is enlarged with the materials concerning organization and structure of profession-oriented training in education institutions. The necessity and importance of using active methods in the forming of educational competence of students have been taken into consideration.

Key words: active learning methods, Ukrainian as a foreign language, the method of discussion, educational games, practical method of situations, brainstorming.

Підвищення мотивації учнів при вивченні граматики іноземної мови є однією з важливих проблем лінгводидактики. Особливо це актуально на початковому етапі вивчення мови, коли необхідно засвоїти значний обсяг граматичного матеріалу.

Грамматика є основним і чи не найважливішим розділом мови, адже її вивчення допомагає учням засвоїти будову мови (словозміну, словосполучення і речення), на яку, своєю чергою, спираються практичні мовні вміння й навички. Також граматична система мови тісно пов'язана з орфографією, пунктуацією і стилістикою, а отже служить основою для розвитку усного й писемного зв'язного мовлення учнів [2, с. 47].

Однак засвоєння граматики часто викликає багато труднощів, які ускладнюються граматичними термінами, правилами та винятками, що може стати значною перешкодою. Коли маємо справу з навчанням мови як іноземної, стикаємося з проблемою, що інколи пояснення правила є складнішим за саме граматичне правило.

Тому актуальним для навчання граматики мови як іноземної є пошук таких методів, які допоможуть урізноманітнити її вивчення та полегшити засвоєння складних випадків.

Питанню активного навчання присвячена чимала кількість досліджень, які обґрунтовували ефективність цих методів. Систематичні основи активних методів навчання стали широко розроблятися в другій половині 60-х та на початку 70-х років у дослідженнях психологів та педагогів з проблемного навчання. Значний внесок у розвиток активних методів навчання зробили І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов. Велику роль у становленні та розвитку активних методів навчання відіграють роботи А. Вербицького, В. Лозової, В. Комарова, Т. Вахрущевої [2, с. 46].

Теоретичним основам викладання граматики української мови як іноземної присвячені статті З. Мацюк, О. Антонів [1; 4].

Говорячи про активні методи, насамперед розуміємо ті методи, які спонукають учнів до активної розумової та практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. З іншого боку, будь-яке навчання припускає певний ступінь активності з боку суб'єкта. Тому під активними методами розуміємо також ті методи, які передбачають під час їх застосування певну динаміку, зміну статистичного положення учня.

Активні методи навчання спрямовані, в основному, на самостійне оволодіння знаннями й уміннями в процесі активної розумової та практичної діяльності. У основі активних методів лежить діалогічне спілкування – як між учителем і учнями, так і між самими учнями. А в процесі діалогу розвиваються комунікативні здатності, уміння розв'язувати проблеми колективно, а головне – розвивається мовлення [3].

До основних переваг застосування активних методів можна зарахувати активізацію мислення (адже учень змушений бути активним, незалежно від його бажання), самостійне й творче ухвалення рішень, підвищений ступінь мотивації та емоційності учнів.

Серед активних методів навчання розглянемо такі, які, на нашу думку, є найбільш ефективними у вивченні української мови як іноземної, та приклади їх практичного застосування. До них належать методи обговорення, інтерактивні лекції, ігри, мозкові штурми, розгляд практичних ситуацій тощо.

Метод обговорення є одним із найбільш уживаних методів під час вивчення мови як іноземної. Обговорення спрямоване на розвиток уміння висловлюватися та правильно будувати речення. Якщо

заздалегідь продумати обговорення, то одночасно можна тренувати вживання правильних граматичних форм [6].

Обговорення може мати форму спільного виконання завдання цілою групою, виконання завдання в парах чи групах або дебатів між двома частинами класу.

Прикладом активного обговорення є робота з графічними зображеннями (малюнками, фотографіями чи ілюстраціями). Викладач вибирає картину чи фотографію, на якій зображена певна дія, і пропонує учням розповісти, що було раніше або пізніше. Це допомагає будувати цілу розповідь у минулому чи майбутньому часі. Якщо поставити запитання: «Що би було, якщо...», можна тренувати також умовний спосіб.

Ще одним активним методом, який часто використовують на заняттях з мови як іноземної, є відтворення практичних ситуацій. Цей метод передбачає навчання мови в ході розігрування максимально наближених до життя ситуацій. Відтворення практичних ситуацій сприяє розширенню комунікативної компетенції учнів, метод також можна використовувати з метою вдосконалення граматичних знань, умінь і навичок [1, с. 128-129].

Для того, щоб використати комунікативні ситуації для вивчення граматики, учитель добирає такі теми, щоб учні мимоволі повинні були вживати ту чи іншу граматичну форму.

Наприклад, при вивченні числівників варто обговорити ситуацію, де ми найчастіше зустрічаємося з числами в реальному житті. Це може бути покупка в магазині, аукціон, опитування й аналіз його результатів, математичні задачі.

Учитель приносить на урок декілька речей і пропонує виставити їх на аукціон, запитуючи: «Скільки б ви заплатили за це?». Як валюту можна використати якусь абстрактну річ, наприклад, назви міст, країн, які переможець повинен буде назвати відповідно до того, з якою сумою він виграв аукціон. Тож, окрім розгляду цікавої комунікативної ситуації, учні мають змогу навчитися й закріпити вміння вживати числівники.

Як варіант можна роздати карточки із завданнями, де кожен учень має купити певну кількість продуктів. Він підходить до вчителя, який грає роль продавця, і повинен зробити правильне замовлення. Якщо замовлення буде зроблене з помилкою, то учень не зможе купити потрібних речей.

З погляду мотивації найбільш ефективним методом є навчальні ігри. Ігрові методи й форми навчання успішно формують не лише спеціальні вміння й навички, а й створюють природну ситуацію для вживання мовленнєвого зразка, розвивають мовленнєву активність і самостійність учнів. Ігри створюють атмосферу невимушеності, що допомагає подолати комунікативний бар'єр. Ігрові методи ефективні для закріплення щойно пройденого матеріалу [6, с. 185-187].

Для граматичних ігор доцільно використовувати підручні матеріали, наприклад, кубики, доміно.

Прикладом граматичної гри з кубиком є гра для вивчення просторових відношень (прийменники + відмінки). Для її проведення потрібно підготувати кубики з наклеєними на кожній грані прийменниками й відмінковими формами: під + О. в., за + О. в., на + М. в., перед + О. в., між + О. в., в (у) + М. в. Учень, який кидає кубик, повинен назвати місцезнаходження певної речі чи людини в приміщенні, де він знаходиться, відповідно до того, який прийменник йому випав.

Для тренування узгодження прикметників з іменниками доцільно використати гру «Асоціації». Учитель записує кілька слів у різних граматичних формах на дошці, а учні мають дібрати якнайбільше означень. У цій грі доцільно поділити учнів на команди, адже атмосфера суперництва сприяє підвищенню мотивації. Перемагає та команда, яка напише більше правильних означень. Окрім тренування граматики, ця гра також стимулює активацію пасивного словникового запасу.

Для активізації мисленнєвої діяльності учнів та отримання швидкого результату ефективним методом можуть бути мозкові штурми. Вони передбачають швидку відповідь на запитання, формують здатність швидко реагувати та активізують мислення.

Недоліком мозкових штурмів є те, що вони зорієнтовані на швидке прийняття рішення, тому учень може поквартитися й не завжди правильно відповісти на запитання [6].

Прикладом мозкових штурмів є мовні естафети.

Учитель повідомляє початок певного граматичного ряду, наприклад «Я ніколи не ...». Використовуючи м'ячик або інший предмет, який легко можна передавати, учитель передає естафету одному із учнів, який повинен завершити речення, використавши дієслово в минулому часі та іменник у родовому відмінку. Далі учень передає м'ячик іншому учневі на власний розсуд.

Іншим варіантом мозкового штурму може бути завдання, коли вчитель читає перелік слів або текст, а учні мають зробити якусь дію, наприклад, встати, плеснути в долоні чи вигукнути, коли, наприклад, учитель зачитає слово в родовому відмінку. Щоб ускладнити завдання, можна інколи вживати також завідомо неправильні граматичні форми.

Підсумовуючи, варто зазначити, що використання тих чи інших активних методів і їх форм

знаходиться в компетенції викладача й залежить від тих дидактичних завдань, які він ставить перед собою щодо конкретного заняття. Використання активних методів навчання є одним із найбільш ефективних способів досягнення поставлених дидактичних цілей.

Література

1. Антонів О. Граматичний матеріал у дистанційному курсі української мови як іноземної / О. Антонів // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2010. – Вип. 5. – С. 128-136.
2. Вахрушева Т. Теоретичні аспекти активних методів навчання. / Т. Вахрушева // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 3. – С. 46-49.
3. Голощапова О. «Сучасна зброя» вчителя / О. Голощапова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2012. – № 10. – С. 61.
4. Мацюк З. Лінгвістичні основи методики викладання граматики української мови як іноземної / З. Мацюк // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 31-39.
5. Палінська О. Використання ігор на заняттях з української мови як іноземної / О. Палінська // Українська мова у світі. – Львів, 2012 – С. 185-190.
6. Софій Н. Активне навчання: обговорення, інтерактивні лекції, рольові ігри, мозкові штурми / Н. Софій, В. Кузьменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1345/>.

References

1. Antoniv O. Gramatychnyj material u dystancijnomu kursі ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi / O. Antoniv // Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins`koyi movy yak inozemnoyi. – 2010. – Vy`p. 5. – S. 128-136.
2. Vaxrusheva T. Teoretychni aspekty aktyvnyx metodiv navchannya. / T. Vaxrusheva // Pedagogika, psyxologiya ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vuxovannya i sportu. – 2008. – № 3. – S. 46-49.
3. Goloshhapova O. «Suchasna zbroya» vchytelya / O. Goloshhapova // Vidkrytyj urok: rozrobky, texnologiyi, dosvid. – 2012. – № 10. – S. 61.
4. Macyuk Z. Lingvistychni osnovy metodyky vykladannya gramatyky ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi / Z. Macyuk // Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins`koyi movy yak inozemnoyi. – 2007. – Vy`p. 2. – S. 31-39.
5. Palins`ka O. Vykorystannya igor na zanyattayah z ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi / O. Palins`ka // Ukrayins`ka mova u sviti. – L`viv, 2012 – S. 185-190.
6. Sofij N. Aktyvne navchannya: obgovorennya, interaktyvni lekciyi, rolovi igry, mozkovy shturmy / N. Sofij, V. Kuz`menko [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/school/theory/1345/>.